

NAJNOVEJŠE ČEŠKE PESNIŠKE ZBIRKE

(Odmevi preteklega leta v češki poeziji)

OTON BERKOPEC

Koliko člankov in razprav se je napisalo po vojni, koliko debat in govorov je inspirirala mlada češka poezija. Kritiki in nekritiki so trebili zrno od plevela, eni kazali in kričali na levo, drugi na desno, eni so klicali mlade poete pod rdeči prapor, drugi pod zastavo tradicije — vrenje, vrenje, vrenje vsepovsod, na konec pa se je vse pomirilo. Nasplošno je obveljalo kot dejstvo: češka poezija je s poetizmom in z nadrealizmom dosegla vrhunec, toda zabredla je v mednarodne sfere in zgubila sleherno zvezo z narodom. Hora in Nezval sta sicer največja mojstra pesniškega izraza, toda zašla sta nekam, kamor imajo pristop samo redki izbranci.

Prišlo je leto 1938. Čitajte danes pesmi, ki so izšle od spomladi dalje v zbirkah, revijah in dnevnikih (v čeških dnevnikih namreč dnevno objavljajo pesmi tudi vodilni pesniki) in boste videli, kako so se vse struje in generacije začele zbliževati krog ene osi, ki se ji pravi *domovina*. Beseda, tako obrabljena in zlorabljena, razkričana in izprana, da se je je pošten človek že res bal izreči, je dobila nov, popolnoma drugačen zvok: čutiš, kako diha iz verzov vseh pesnikov kot prva ljubezen, kako o njej govorijo kot o hostiji, ki so jo sprejeli pri obhajilu kot sveto dediščino stoletij, čutiš kako visi kot škapulir pod obleko bivših bojnikov za svetovno revolucijo, prav tako kot tistih, ki so mislili, da je Muza Pythija. Od spomladi l. 1938 je sleherni češki pesnik glasnik usode svoje domovine, Hora in Nezval, Halas in Seifert ter Holan prav tako kot ruralist Čarek in najmlajši Stehlík, Zahradníček, Renč, Hrubín, Bednář in dr.

V velikonočni številki »Českega Slova« je objavil Josef Hora mogočno »Piseň rodné zemi«. (Izšla je potem v bibliofilski izdaji in zbirki »Domov«.) Ko bi se to zgodilo pred nekaj leti, bi bilo bržkone veliko hrupa in komentarjev, v aprilu 1938 so se češka kritika in z njo desetisoči čeških ljudi zavedeli, da je spregovoril narodni genij. In nikomur ni prišlo na misel, da bi razglabljal ali protestiral, zakaj je spregovoril v pesniku, ki je nekoč opeval proletarsko revolucijo in Lenina. Sleherni češko srce je občutilo, da je Hora izvoljenec in tolmač usode svojega naroda. Bilo mu je hvaležno. V ozračju smo čutili težo ur, ki prihajajo. Ali bo Golgota in odrešenje, ali ponovitev neprijazne zgodovine in ponižanje?

Prišel je september in oktober je dovršil in odkril, kar je bilo zastrto vernim in dobrim. Zgodilo se je in danes govorimo najrajši o tem sami s seboj.

V češki poeziji ni primera, da bi bili tako naglo utihnili vsi ponarejeni zvoki kot tokrat, da bi bil »leitmotiv« vsega Parnasa iskrena, otroška ljubezen do domovine, o kateri so vsevprek dvomili in zanikali njeno pričujočnost v literaturi. Izkazalo se je, da so jo le v mladostni objestnosti odrinili v zadnjo kamrico srca in jo sramežljivo prikrili. In vendar je bila v srcih čeških poetov vseh smeri in generacij velika in lepa, močna in dobra.

Članek je bil napisan konec februarja. (Op. ur.)

Pred seboj imam zbirke: »Domov« Josefa Hore (1938. Praha, Borový), »Září 1938« Vladimíra Holana (1938. Praha, Borový), »Torso naděje« Františka Halasa (1938. Praha, Melantrich), »Zhasněte světla« Jaroslava Seiferta (1938. Praha, Melantrich), »Milenka modř« Kamila Bednářa (1939, Praha, Melantrich) in revije ter iz dnevnikov izrezane pesmi starejših, mladih in najmlajših.

Vse te zbirke so izpovedi velike ljubezni do rodne grude, skrbi za njo v težkih in odločnih dneh in slike dogodkov, kakor so jih posamezni pesniki doživljali. Horova zbirka je izšla še pred mobilizacijo, ostale proti koncu leta, le Bednářova pred nekaj dnevi. Hora, pesnik intimnih notranjih doživetij, na videz oddaljen od vsakdanjega hrupa ulice in sveta, je izpregovoril besedo v imenu narodnega kolektiva le redkokdaj, le takrat, ko je preživel ves narod usodne spremembe. Vendar pa ni nikoli tako jasno in globoko izpovedal, kako je ves prežet od vdane dediščine prednikov, kot v zadnji zbirki, zlasti v osrednji skladbi, ki smo jo navedli. Vso preteklost je objel z enim samim pogledom, čisto pred oči si jo je priklical, da bi tem globlje občutil vso bolečino in trpljenje milijonov, ki so obdelovali češko grudo. Od preteklosti razbolen in vendar okrepčan čaka, da pridejo dnevi, ki jih že vidi in sliši. Prišli so in Hora jih je pričakal sredi ljudstva, dober in iskren kot v svojih najbolj subjektivnih pesmih.

Devet Holanovih pesmi, ki tvorijo celoto, so nagli, nebrzdani izbruh prevarane, užaljene in ranjene duše. Smele prisposode, ki jih pesnik nervozno kroti in včlenja v pas doživetij. Že iz naslovov posameznih pesniških členkov cikla izveš, da je nastal v septembru: »Popolnoma enostavno«, »Dvomi«, »Mobilizacija«, »Noč iz Ilijade«, »Pred naletom«, »Boj z ničimer«, »Užaljeni in ponižani«, »Okupacija«, »Povratek Máche«. Holan je iskren do skrajnosti, neizbirčen in neugnan. Ima fantazijo, bogastvo pesniškega izraza in moč, kakor le redki sodobni pesnik. Verzi mu deró iz srca kot hudournik. Čutiš, da so nastali v hipu in vendar jim bi težko kje očital neizdelanost, naglico.

Halas in Seifert sta pesnika dokaj različna po izrazu in smeri, toda tokrat ju omenjam skupno zaradi zbirk, ki sta nastali iz nastrojenja in čustev enega vrelca. Halas se je kot aktivni vojak udeležil zadnjih dogodkov, tudi on je bil poklican na mejo, da bi branil domovino, in je neposredno doživljal vso tragiko umika in zavest brezmočnosti. Že uvodna pesem »Panihida za F. X. Šaldo« te prevzame z globino občutja velike izgube moža, v katerem je mladi pesniški rod gledal vodnika in sodnika.

»Tu leži. Dovršeno je. Veliki condottier,
ki nikomur žezla ni predal,
z maršalsko palico
v povznešeni pokori odhaja v temo.«

In še naslednja pesem »Deset egiptskih nadlog« je strašna podoba razvrata Evrope, »rozete iz mozoljev, kače izdajalske«. Medtem ko je v pesmi »Pragi« še poln vere, je »Spev tesnobe« strašen krik izdanega. Osrednja pesem zbirke, »Mobilizacija«, je izpoved, kakršne je zmožen samo velik pesnik, čigar čustva so sproščena. Dramatičnost in monumentalnost teh verzov nima primere v Halasovi liriki. Zadnja pesem »Vernih duš dan 1938« je izšla v zadnji številki »Lj. Zvona« 1938 v Klopčičevem prevodu.

Seifertova lirika je tišja, mirnejša. Socialna nota je tu na pogled stopila v ozadje, vendar jo občutiš v celoti. Vez, ki spaja Seiferta z domovino in njeno usodo, je izražena v intimnih, včasih samo naznačenih slikah. Seifert je bolj v sebi, njegov pogled je uprt bolj vase kot navzven. Bolijo ga udarci, ki so zadeli narod, boli ga izguba izvirov čeških rek, vendar ne govori glasno o svoji bolečini, le pritajeno dahne podobo, ki ti da slutiti o njej.

Kamil Bednář je iz najmlajše generacije, ki stopa v češko pesniško družino po Hori, Halasu, Seifertu, toda ne z manifesti in proglasi protesta proti njim, temveč z vdanim priznanjem velike dediščine, ki jo je od njih sprejela in z voljo, ustvarjati z njihovo pomočjo. Bednářeva »Ljubica modrine« je zbirka mehke lirike, ki nima nič skupnega s hrupom in z ostjo delavnega dneva in vendar čutite iz nje govorico našega časa. Bednář prisluškuje pesmi prirode v maju in v jeseni in na njeno pesem navezuje razkošje svojih notranjih doživetij. Pesmi, v katerih je neposreden, so najboljše n. pr. uvodna »Bežeči maj«. Pesniško gledanje avtorja »Ljubice modrine« me često spominja Pasternaka, včasih tudi Březine in Hore, vendar se ne bi drznil trditi, da nima mladi Bednář čisto svoje osebne note. Ko sem prečital njegovo zbirko, so mi prišle na misel besede, ki jih je zapisal N. Asejev in ki jih citira A. Bém v knjigi Horovih prevodov Pasternakove lirike: »Če ti je pesnik težak; a se vendar težko ločiš od njega, če te njegova težavnost utruja, ne pa odganja — imaš pred seboj svojega sodobnika, ki pesni namesto tebe.« Bednář je ponekod težje razumljiv, njegove prispodobе so včasih kar nedostopne, toda zanimive, in zato jih oblegaš znova in znova, dokler jih ne občutiš in ne vsrkaš. Je to nadarjen lirik, ki se nam je predstavil že z dvema zbirkama in ki si počasi, toda z gotovostjo osvaja odlično mesto v vrstah najmlajših čeških lirikov.

Sodobna češka lirika preseneča po svojem bogastvu. Zbirka za zbirko izhaja, mladina tekmuje s starejšimi. Življenje nudi neizčrpne možnosti, pesniški izraz dobiva vedno nove in nove oblike. Samo nekaj zbirk in imen sem navedel, lahko bi jih dvakrat, trikrat več. Sleherni teden prinese novo zbirko, včasih celo dve. Kdo bi si mislil: severni, mrzli narod in taka lirika! Mi pa smo o sebi še vedno prepričani, da smo narod lirikov. Kje je naša mlada lirika? Zlirizirani smo kar preveč, toda lirikov imamo tako malo.

SLOVAŠKE PISANICE

BRATKO KREFT

Oče slovaške države, monsignor dr. Tiso je ob njeni ustanovitvi govoril o božji previdnosti, ki je pripeljala slovaški narod izpod češkega »jarma« do zgodovinsko pomembne državne samostojnosti in neodvisnosti. Njegova previdnost ga je takoj po začasni internaciji v samostanu peljala v glavno mesto tuje države, ki katoliški cerkvi ni kdo ve kako naklonjena; tam je bil v svoje presenečenje in zadrego, vredno podeželskega župnika, ki se je nenadoma znašel v vrtincih mednarodne politike, sprejet kot suveren, ali kakor bi se lahko reklo: kot najvišji pastir svoje črede, ki je končno vendarle ušla požrešnemu volku. Na slikah, ki so kazale njegov prihod v Berlin, ko je odzdravljaval pozdravu po-